

Den følgende sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om ændringer i lov om den offentlige sygeforsikring [af Iver Poulsen m. fl.]

og

forslag til folketingsbeslutning angående ændringer i lov om den offentlige sygeforsikring [af Peter Larsen, Ninn-Hansen m. fl.]

Valgt blev: *Niels Mørk, Kaj Andresen, Bladt, Boye Hansen, Bjørn Krogh, Waldemar Laursen, Carl Nielsen, Rudy Schrøder, Kirkegaard, Peter Larsen, N. Chr. Christensen, Thisted Knudsen, Conrad Kofoed, Ninn-Hansen, Gerda Møller, Ellen Strange Petersen og Skråppenborg-Nielsen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til jernbanerådet (i stedet for Ejgill Jørgensen).

(Jfr. tidenden sp. 926).

Valgt blev: sekretær *Frank Christiansen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændringer i lov om voldgift i tvistigheder angående handel med husdyr.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 993).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 104 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 289, fremsættelsen i tidenden sp. 943).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Teichert: Lovforslag som det foreliggende er efterhånden gode bekendte, der møder op, når der sker forandringer i prisudviklingen. I henhold til statistisk departements udregning er der sket en stigning på ca. 10 pct. i byggeudgifterne ved opførelsen af et statshusmandsbrug, og det er på grundlag heraf, at den højtærede landbrugsminister stiller forslag om de forhøjelser, der er nævnt i lovforslaget, og som jeg kan tiltræde og anbefale.

Jeg takker ministeren, fordi lovforslaget er fremsat så tidligt, som det er sket. Vi har ofte haft besvær med en for sen vedtagelse af loven, idet en del unge ikke har kunnet vente på afgørelsen af, om de i det hele taget kunne komme i betragtning ved fordelingen af statshusmandsbrug, og på hvilke vilkår det kunne ske. Derved er de blevet tvunget til at træffe andre dispositioner.

Der er vel en del også her i det høje ting, der mener, at tiden er inde til at ophøre med udstykningen. Må jeg have lov til at sige, at der er adskillige områder, hvor udstykningen uden hensyn til lovens tilstedeværelse er gået i stå som en naturlig følge af den udvikling, vi er inde i, men der er stadig områder særlig i Sønderjylland og også i det nordlige Jylland, hvor en indsats fortsat vil være gavnlige og nødvendig. Det er vel også ud fra denne betragtning, at intet parti tør stille forslag om afvikling af denne lovgivning, der jo ikke alene tager sigte på oprettelse af nye statshusmandsbrug, men også af gartnerier.

Landbrugsministeren nævner i den skriftlige fremsættelse af lovforslaget — og det er jo ganske rigtigt — at de midler, der her foreslås stillet til rådighed, kan være med til at fremme strukturændringen i form af sammenlægning af de mindste ejendomme; det er også en naturlig udvikling, som fornuftigt gennemført kan være gavnlige for mange. Så længe vi har denne lov, må den for at kunne bruges føres à jour, selv om vi ikke er interesserede i den prisudvikling, vi er inde i.

Behovet for rekreative områder stiger stadig, og derfor er det rigtigt og nødvendigt, at lovforslaget som sædvanlig indeholder forslag om at stille 1 mill. kr. til

[Teichert.]

rådighed til køb af jord til kolonihaver. Der er stadig et betydeligt behov for jord til dette formål, men de senere års udvikling med de store prisstigninger og den meget stærke udvikling, navnlig i Københavns-området, har bevirket en vis usikkerhed i kommunalbestyrelsens stilling til dette spørgsmål. Man er stadig overordentlig venligt stemt, når det drejer sig om oprettelse af kolonihaver, men man er yderst betænkelig ved, at staten som hidtil, når et areal er købt, genafhænder dette areal til en haveforening, der får udstedt skøde og så forrenter og afdrager købesummen i løbet af 20 år. Man er bange for, at sådanne kolonier fremover skal lægge sig hindrende i vejen for byudviklingen, og man er derfor de sidste år gået over til, at nyerhvervede arealer forbliver i statens eje og bortlejes på et til formålet passende åremål.

Dette har fundet udelt tilslutning i statens jordlovsudvalg, landbrugsministeriet, boligministeriet, fredningsplansudvalgene og kommunerne; men det har så til gengæld skabt et andet problem. Det har hidtil været sådan, at når haveforeningen fik skøde på jorden, blev der bag ved jordkøbslånet optaget bank- eller sparekasselån med kommunegaranti til etablering af vandforsyning, vejanlæg o. s. v., og kommunerne fik andenprioritets panteret i jorden. Denne mulighed er imidlertid ikke til stede, når staten stadig ejer jorden og der kun er oprettet lejemål. Spørgsmålet er da, om man ikke under udvalgsbehandlingen af dette lovforslag kan finde frem til en ordning, hvorefter det bliver jordfonden som den egentlige jordejer, der finansierer dette nødvendige arbejde eller yder denne garanti. Der kan ikke være nogen som helst risiko forbundet hermed, da der jo samtidig sker en betydelig værdiforøgelse. Der er stadig et stort behov for disse haver, ikke mindst blandt storbyens familier med børn, der ønsker at føle lidt jord under neglene, men også blandt byens gamle, der tilbringer meget af sommeren i disse haver. Sagen skulle derfor nødig standses af formaliteter, hvorfor jeg kun kan udtrykke ønsket om en løsning.

Med dette par bemærkninger kan jeg på mit partis vegne anbefale lovforslaget til vedtagelse i det høje ting.

Niels Eriksen: Jordpolitikken er jo stærkt i forgrunden i denne tid, og det har mange årsager. De dårlige økonomiske vilkår, som landbruget snart i mange år har levet under, har bevirket mange ting; det har bl. a. bevirket en stærk flugt af unge landmænd over til andet erhverv. Disse unge landmænd havde ikke tillid til, at de fremover virkelig kunne få et passende økonomisk udbytte ved at drive landbrug. Antallet af mandlige medhjælpere i landbruget ligger nu på under 100.000; det er mindre end $\frac{1}{3}$ af, hvad det var før krigen. Tendensen til flugt fra landbruget er stærkt stigende. I fjor forlod over 20.000 unge landbruget, og jeg vil tro, at tallet ikke bliver mindre i det år, vi er inde i.

Også på anden måde kommer den fallende interesse blandt de unge til udtryk. Jeg tænker på landbrugsskolerne, der i vinter er meget sparsomt besøgt. Der er nogle landbrugsskoler, der kun har ganske få elever. Ved de kommende generationsskifter — de generationsskifter, som stadig finder sted; man regner med, at der her i landet finder 6.000-7.000 generationsskifter sted pr. år — skal der bruges et tilsvarende antal unge til afløsning. Udregninger, der er foretaget, viser, at måske ikke engang halvdelen af disse unge er til rådighed for denne opgave i de kommende år.

Vi hører jo også fra steder i Jylland, at begrebet ødegårde er ved at vise sig. Vi hører, at der er vanskeligheder ved efter et dødsfald at sælge småbrug, og det gælder næsten alle steder i landet. Disse vanskelige forhold giver sig udslag på mange måder. Det drejer sig jo ikke blot om mandlig afvandring fra landbruget; der er heller ingen unge piger, der ønsker at være ude i landbruget, ikke i større omfang i alt fald. Jeg hørte i dag, at der i et enkelt lille sogn i Jylland sad 31 enlige landmænd på deres ejendomme uden at have nogen kvindelig medhjælp.

Det er de nøgne kendsgerninger, som må danne baggrund for vor stillingtagen til det lovforslag angående udlån til statshusmandsbrug, som nu er til behandling.

Vi ved alle, at vi her i vort land i øjeblikket befinder os i en alvorlig økonomisk situation, og vi ved også, at for at vort erhvervsliv skal kunne klare sig, skal der investeres. Men vi skulle også gerne undgå

[Niels Eriksen.]

at foretage for mange fejlinvesteringer, og jeg tror, at fortsat udstykning — bortset fra indvundne arealer i Sønderjylland og Nordjylland, som vi måske skal se på — vil betyde fejlinvestering.

Der er i de senere år sket store ændringer i dansk landbrug. Disse ændringer er jo kommet, fordi de simpelt hen er blevet dikteret af den økonomiske udvikling i samfundet, af ændringer i arbejdskraften og af de tekniske muligheder, som er blevet stadig bedre for produktionen. Hvis en tilfredsstillende økonomi fremover skal sikres, er det nødvendigt, at disse tekniske muligheder udnyttes i et stort omfang i produktionen, således at den enkelte landmands arbejdsindsats kan komme til at danne baggrund for en stor, rationel produktion, og det peger nu engang imod brug, der er større, end det store flertal af danske landbrug er i dag.

Ser vi på, hvordan produktionsevnen har været pr. mand i landbruget, så viser statistikken, at i årene 1935-39 kunne gennemsnitsmanden i landbruget dyrke en ejendom på 5 ha, passe et tilsvarende husdyrhold, og høstudbyttet på denne ejendom blev opgjort til omkring 200 afgrødeenheder. I 1961 er vi imidlertid nået op til, at en landmand ved hjælp af teknikken kan passe 11 ha og producere mellem 500 og 600 afgrødeenheder. Folk, der arbejder med disse spørgsmål, siger, at vi i løbet af et par år vil nå et stade, hvor måske dette tal er om ikke fordoblet, så dog stærkt øget. Vi er inde i en teknisk udvikling, som ingen i dag kan overskue, men den peger i hvert fald imod større bedriftsenheder, og det er derfor ikke underligt, at man i landbokommissionen — og for resten overalt landmændene indbyrdes — diskuterer landbrugets fremtidige struktur. Jeg hørte forleden aften i radioen, at man påtænkte sammenlægning af brugene inden for den store husmandskoloni ved Lerchenborg, som blev etableret for ganske få år siden med meget store investeringer. Man var her ved at finde frem til en sammenlægning, hvorved antallet af brug i hvert fald blev nedsat til kun at udgøre halvdelen af, hvad det er i dag, og dermed bliver de fremtidige brug altså dobbelt så store. Sådan vil ud-

viklingen formentlig gå mange andre steder.

Jeg er derfor skuffet over at se, at den udlånslov, som den højtærede landbrugsminister har fremsat forslag om, følger de gamle linjer. Landbrugsministeren siger selv, at han ved ikke, hvor mange eller hvor få brug der vil blive oprettet, og vi ved, at der også er mulighed for at bruge rådighedsbeløbet til suppleringslån til sammenlægning af mindre landbrug. Men jeg vil gerne sige det klart her, at mit parti finder det uforsvarligt i den nuværende situation at fortsætte med udstykningen. Som forholdene tegner sig i dag, vil vi ikke medvirke til en fortsat udstykning, men vi vil gerne medvirke til at give økonomisk støtte til frie sammenlægninger, som kan betinge, at vi får de rigtige brugsstørrelser og dermed giver landmændene den bedste mulighed for at få en god økonomi. Spørgsmålet er så, om ikke jordfonden råder over tilstrækkelige midler til dette formål; jeg ved det ikke, men jeg vil gerne, at vi i det kommende udvalg får undersøgt dette nærmere, og hvis ikke vi skønner, at der er midler nok i jordfonden, vil vi stille os villigt med hensyn til at fremskaffe beløb over denne lovgivning til dette formål.

Jeg indledte med at sige, at jordpolitikken i øjeblikket er i centrum. I går redegjorde regeringen i markedsudvalget for sine synspunkter, og om hovedformålet: at bevare dansk jord på danske hænder, kan vi vel alle være enige.

Nu skal vi imidlertid passe på, at vi ikke medvirker til en udvikling, hvor der ikke er kvalificerede danske landmænd til at overtage det antal landbrug, vi har; den situation kan man med den udvikling, jeg har skitseret, frygte, og det er ud fra de synspunkter, jeg har villet trække denne principielle linje op. Vi vil gerne i udvalget se nærmere på enkeltheder i lovforslaget, bl. a. på spørgsmålet om gartnerier; vi er absolut interesserede i, at husmandsbrug får støtte til en omlægning til gartnerier.

Niels Ravn: Det er med stigende forundring, vi i den konservative folketingsgruppe har fulgt, hvorledes regeringen og folketingets store flertal ganske ubekymret år efter år gennemfører disse udlånslove. Nu

[Niels Ravn.]

har den højtærede landbrugsminister igen fremsat et lovforslag helt efter de sædvanlige retningslinjer. Det eneste, der sker, er, at man registrerer en udvikling, der allerede har fundet sted ved en beskeden nedsættelse af udlånsbeløbet til nyoprettede brug. Endvidere forhøjes beløbene til de forskellige formål: jorderkøb, opførelse af bygninger m. v. Men dette er jo kun et udtryk for den løbende inflation og har intet med en målbevidst jordpolitik at gøre.

Den højtærede landbrugsminister har ved flere lejligheder talt om den konkurrence-mæssige fordel, dansk landbrug har over for landbruget i fællesmarkedet gennem sin bedre struktur, ca. 15 ha i gennemsnit pr. brug mod fællesmarkedets 7-8 ha eller derunder. Jeg er enig med landbrugsministeren heri. Men således som situationen i dag tegner sig for dansk landbrug, må vi gøre, hvad gøres kan for ikke alene at fastholde, men også at udbygge denne fordel.

Det lovforslag, vi her behandler, er et udtryk for det stik modsatte, og lagt ved siden af den skitse til nye jordlove, som landbrugsministeren på embedsmændenes vegne har forelagt i landbokommissionen, er det udtryk for en politik, der fastlåser landbrugets struktur på det nuværende niveau, og derved giver vi vore konkurrenter gode muligheder for at udligne den fordel, vi i dag har på dette område. Stærke kræfter vil blive sat ind herpå; derom kan vist ingen tvivl herske.

Man har fra regeringens side i den senere tid fremsat udtalelser om, at vi, når de nuværende landbrugsordninger udløber til foråret, skal have en mere langsigtet landbrugspolitik. Dette ville være meget ønskeligt, men i hvilken retning går regeringens tanker? En ting ved vi dog efter udenrigsministerens udtalelser for få dage siden i Bruxelles: at det ikke er subsidiepolitikken, statstilskuddene, man tænker på. Udenrigsministeren sagde, at Danmark støttede de seks i deres landbrugspolitik over for England, altså en politik, hvor forbrugerne skal betale varens pris, det vil sige produktionsomkostningerne plus en rimelig avance. Når det er sagt, bliver så tilbage — jeg vil ikke sige den eneste, men den væsentligste mulighed for at øge landbrugets konkurrenceevne og dermed levedoden i erhvervet:

strukturrationaliseringen, en mere konkurrencedygtig brugsstørrelse.

Den højtærede landbrugsminister og andre ville sikkert henvise til, at den lovgivning, vi her kræver ændret, i foråret 1962 ændredes i den retning, vore ønsker går. Jeg kan ikke anerkende noget sådant, da ændringerne i foråret 1962 i lov om landbrugs-ejendomme kun var en ajourføring af denne lov i henhold til statshusmandslovens § 58, således som denne blev ændret i 1960 efter den lille landbokommissions arbejde; der skete da et beskeden fremskridt, men ændringen i foråret 1962 var kun en registrering af allerede bestående forhold, og det har arbejdet i praksis også vist.

Den lovgivning, der her skal tages stilling til, indebærer bl. a., at man med støtte i statens forkøbsret kan fratage bøndergårde helt ned til 30 ha af den bedste jord, jord, som så videresælges som tillægsjord. Noget sådant er ikke alene en mishandling af vore bestående bedrifter, men også ødelæggende for de nye ejere af hovedejendommen, der meget ofte er nyetablerede og derfor har brug for den mest hensigtsmæssige driftsform. Dertil kommer, at de brug, der får den jord, der herved bliver til rådighed, i mange tilfælde alligevel er for små. Jeg har i mange tilfælde været ude for, at ansøgere om tillægsjord tidligere har fået mere jord, men fortsat har for lidt. Der sker også ved denne form for fremskaffelse af tillægsjord en urimelig favorisering af køberne. Ved truslen om forkøbsrettens anvendelse afstår mange købere af hovedparcellen jord til priser, der ligger en del under markedsprisen, for at redde hovedparten af den erhvervede ejendom. Denne jord videresælges så af staten til omtrent samme pris og i mange tilfælde med et statslån til nedsat rente oven i købet. Heroverfor står så de købere, der forsøger at erhverve jord i det frie marked. De må betale egnens handelspris, i mange tilfælde låne til markedrente og så til slut føre en undertiden håbløs kamp med myndighederne for at få tilladelse til at overtage den erhvervede jord. Den forskelsbehandling, der her er tale om, må det konservative folkeparti på det skarpeste vende sig imod, ligesom vi må protestere mod den lemlæstelse af bestående bedrifter, der i mange tilfælde er tale om.

[Niels Ravn.]

Jeg har bemærket mig, at husmandsforeningerne nu ønsker denne utålelige forkøbsret udvidet og tvangsafståelserne forøget. Var det ikke mere rimeligt, at man nu fandt ud af, hvad de mere end 5.000 ha, som staten ejer i dag, skal bruges til? Det er jo ikke jord, staten mangler. Man arbejder med disse arealer, dræner, kultiverer m. m., men ingen ved i dag, hvad de egentlig skal bruges til. Nye brug kan der af gode grunde ikke være tale om, da der ikke findes ansøgere til brug i de pågældende områder. Har den højtærede minister nogen tanker i den retning?

Det konservative folkepartis stilling til denne lovgivning er ganske klar. Vi kræver, at tvangsafståelserne af jord må ophøre. Udstykningerne må — med få undtagelser — standses, og kræfterne må samles om nedlægning og sammenlægning af de urentable bedrifter. Jeg ved godt, at man fra visse sider i den anledning beskylder os for at ville husmandsbruget til livs. Intet kan være mere forkert. Det konservative folkeparti ønsker, at hver eneste husmand, der sidder på sin bedrift, skal have lov dertil, så længe han vil, naturligvis, og er der en afløser, den dag han ikke mere ønsker at fortsætte, ja, så er det da klart, at denne skal have lov til at komme til. Men dem, vi vil hjælpe, det er de mange husmænd — og deres antal vokser hurtigt — der ikke kan sælge deres ejendom til fortsat landbrugsbedrift, men ønsker ejendommen nedlagt og sammenlagt med tilgrænsende bedrifter.

Disse problemer kunne i mange tilfælde i første omgang løses ved at give udvidede muligheder for samdrift af landbrugsejendomme. Kort sagt, det er mere frihed på disse områder, vi har brug for, og ikke flere snærende bånd.

En og anden vil nok sige til mig, at det, jeg her har krævet omlagt eller standset, er under udvikling under den gældende lovgivning. Og det er jo rigtigt. I 1961 blev der etableret 29 nye brug mod f. eks. 103 i 1958. Denne udvikling sker dog ikke i kraft af den gældende lovgivning, men snarere på trods deraf. Det konservative folkeparti ønsker ikke som den højtærede landbrugsminister at føre strudsens politik

— at stikke hovedet i busken og lade udviklingen rulle forbi — håbende på, at problemerne vil løse sig af sig selv. Det konservative folkeparti ønsker, at der føres en aktiv jordpolitik, at lovgivningsmagten går i spidsen for en udvikling, som vi først af alle har erkendt må i gang.

Når vi på de områder, der her lovgives for, er ved at komme ind under helt andre forhold, kan det være rimeligt at se på, om den administration, der er vokset frem i tilslutning hertil, er i overensstemmelse med tidens krav.

For ca. 10 år siden blev der endnu oprettet husmandsbrug på stribe, og da blev også de store forarbejder til godsordningerne gennemført. Under disse krævende forhold var der ca. 30 personer ansat i jordlovsudvalgets administration. I dag, da udstykningen er ved at gå i stå og godsordningerne er afviklet, er antallet i administrationen over 100. Det konservative folkeparti finder denne udvikling helt urimelig og må forlange en afvikling af denne oppustede administration.

Det konservative folkeparti kræver den politik, som denne udlånslov skal danne baggrunden for, standset. Det er en politik, som tiden er løbet fra. Millionbeløb gives ud til oprettelse af brug, der er for små, og — hvad næsten værre er — til fremskaffelse af tillægsjord ved lemlæstelse af bestående, passende brugsstørrelser. I den nuværende situation for landbruget er det dog mere end disse millioner — mere end disse fejlinvesteringer — der står på spil. Det er hele det danske landbrugs fremtid, det gælder, med konsekvenser ikke alene for erhvervet selv, men for vort samfund som helhed.

Det konservative folkeparti ønsker at skabe bedre forhold for dansk landbrug. Det lader sig dog vanskeligt gøre for det antal landmænd, der er i dag. Jeg har set, at den højtærede økonomiminister i Polen har udtalt, at landbrugsbefolkningen bør reduceres fra de nuværende ca. 17 pct. til omkring 8 pct. af den samlede befolkning. Dette er sikkert rigtigt, men der er en meget ringe samordning mellem økonomiministrens her fremsatte synspunkter og det, hans kollega landbrugsministeren står for med dette lovforslag. Jeg har ganske vist

[Niels Ravn.]

bemærket, at den højtærede landbrugsminister har nævnt, at omkring 40.000 af de for små brug sikkert burde forsvinde. En opgørelse for de sidst forløbne 5 år viser, at der under den nuværende lovgivning er blevet nedlagt 1.126 brug. Med det tempo må den højtærede landbrugsminister vist indrømme mig at hverken han, jeg eller andre nulevende vil opnå at se blot en tilnærmelse til de 40.000.

Der skal være færre om at drive dansk landbrug, hvis det skal give et rimeligt udbytte til den enkelte. Derfor bør denne lovgivning, vi her behandler, afvikles og tilpasses tidens krav. Fremtiden ligger i rationaliseringen.

Af de bemærkninger, jeg her har fremført, vil man forstå, at vi nu mere indtrængende end tidligere opfordrer til, at man samles om en løsning af den opgave, der alene vil kunne føre dansk landbrug frelst gennem den kommende tid. Vi vil naturligvis arbejde aktivt med i det kommende udvalg for at fremme vore synspunkter, men af det, jeg her har sagt, vil man forstå, at man ikke skal forvente det konservative folkepartis medvirken til denne lovgivnings gennemførelse.

Axel Sørensen: Jeg skal på det radikale venstres vegne i modsætning til den ærede foregående taler tilsige vor støtte til lovforslaget. Forslaget indeholder sådan set ikke noget nyt, bortset fra at det som følge af den skete stigning i jordpriser og byggeomkostninger har været nødvendigt at foretage en ajourføring af udlånslovens forskellige satsler. Udgiften til jord og bygninger m. v. til et almindeligt statshusmandsbrug bringes ved denne ajourføring op fra 110.500 til 123.600. Jeg skal ikke tilføje ret mange bemærkninger ud over den, at jeg anser oprettelsen af sådanne familiebrug for noget værdifuldt. Mange landmænd erkender senere i deres erhverv, når de har ombyttet måske et statshusmandsbrug med et gårdmandsbrug, at hvis det ikke havde været

muligt at starte ved et statshusmandsbrug med forholdsvis små midler, havde de aldrig turdet påbegynde en landmands gerning.

Man taler i dag så meget om en strukturændring i landbruget, uden at det egentlig med sikkerhed kan fastslås, hvor stort et landbrug bør være for at være det ideelle brug uden den medhjælperstab, der som også her omtalt i disse år vandrer bort fra landbruget. Vi har jo gennem de senere år vendt vor interesse mod et medlemskab i et større markedsområde, og lad mig her indskyde den bemærkning, at hvis Danmarks deltagelse bliver en kendsgerning, vil vi møde med et gennemsnitslandbrug på ca. 10 ha, mens de øvrige medlemsstaters vil være på omkring 5 ha. Et medlemskab vil altså ikke føre med sig, at vi af den grund skal ønske de små brug i Danmark nedlagt.

Usikkerheden omkring brugsstørrelsen bevirker, at så godt som alle landbrugere i Danmark for øjeblikket ønsker at erhverve så stort et areal til landbrug som muligt, skønt man ikke ved noget sikkert om de enkelte brugsstørrelses økonomiske rolle i fremtiden, bortset fra at vi ved, at de for små brug, brug under 5 ha, fremover vanskeligt vil kunne give deres udøvere en i økonomisk henseende rimelig tilværelse.

En strukturændring, der har som mål at skabe større landbrugsbedrifter, vil efter min mening frembyde den fare, at det kommende generationsskifte bliver uhyre vanskeliggjort — det være sagt i modsætning til den ærede foregående talers bemærkninger — bl. a. ved, at den nye generation ikke tilnærmelsesvis kan præstere de store kapitalindskud, der forlanges for opnåelse af skøde til et gårdmandsbrug, og langt mindre kan være i besiddelse af den driftskapital, der ubønhørligt kræves, hvis man skal kunne drive et landbrug rationelt i dag; det er noget, som alle vi, der har tilknytning til landbrugserhvervet i dag, har kendskab til. Den voldsomme inflation vil sammen med bestræbelserne for at gøre landbrugsejendommene større i areal efter min mening bevirke, at den, der ønsker at

[Axel Sørensen.]

udføre en landmands gerning, måske må nøjes med at blive bestyrer eller forpagter. Det er jo ikke en sådan fremtid, vi kan ønske landbrugserhvervet i Danmark, og jeg ser på det foreliggende forslag som et middel til at hindre dette, idet den del af ungdommen, der ønsker at blive ved landbruget, og som ved hjælp af sammensparede midler har mulighed for at påbegynde en landbrugers gerning, ikke behøver at give op på forhånd, selv om de ikke har midler til at erhverve den brugsstørrelse, som en del mennesker anser for det mindste, man med rimelighed kan have i Danmark.

Jeg vil slutte mine bemærkninger med at stille et spørgsmål til den højtærede landbrugsminister. Jeg ser af lovforslaget, at beløbet til jord og tillægsjord er øget; jeg minder i den forbindelse om, at vi i foråret vedtog en lov om sammenlægning af mindre landbrugsejendomme, og jeg tror, det kan blive nødvendigt, at der til dette formål stilles visse midler til rådighed fra statens side. Mener ministeren, at man kan fremme dette gennem den nuværende lovgivning, eller burde der føjes en bestemmelse herom til loven?

Jeg skal med disse bemærkninger anbefale lovforslaget til snarlig gennemførelse, også af hensyn til nybyggere, der skal kunne disponere økonomisk med hensyn til det byggearbejde, de skal i gang med.

Morten Lange: Da vi sidste år havde tilsvarende lovforslag til behandling her i tinget, var den almindelige stemning noget afventende. Man vidste jo, at landbokommissionen skulle komme med et eller andet forslag om brugsstørrelser o. lign., så der var fra flere sider lidt betænkelighed ved at vedtage en lov, som måske ikke kom til at træde i kraft på den måde, det var tænkt. Og nu viste det sig, at den overordentlig store og betydningsfulde kommission barslede med en lille mus, hvad det angik. Jeg skal ikke sige noget ondt om mus, mus har også ret. Det er et meget pænt forslag, som kommissionen kom med, men man skal næppe regne med, at det skal kunne medføre væsentlige strukturændringer i dansk landbrug. Vil man have bevis for størrelsen og omfanget af kommissionens resultat, kan man blot se på, at det har

været muligt for landbrugsministeren i år at genfremsætte et lovforslag af samme art som det i fjor med overordentlig beskødne ændringer. Det går ikke stærkt med strukturændringen her i landet; det skyldes bl. a., at strukturændringer er vanskelige, men det kan vi vel vende tilbage til.

Det er i alt fald helt givet, at det lovforslag, vi diskuterer i dag, ikke er nogen lang debat værd. Jeg har forstået, at der sidste år efter den tilsvarende lov blev oprettet 29 nye brug, og det er vist i den almindelige landbrugssituation væsentligt mindre end en halv pølse i slagtetiden. Jeg vil også gå ud fra, at selv om vi har større brug, kan der godt hist og her være en eller anden stump, hvor man kan skære fra og få en heldig arrondering, så det kan godt være, at der stadig er brug for noget sådant. Vi skal bare være klar over, at loven er en lov af lille format. Det er ikke en lov, der betyder, at nu skal Danmark skæres op i statshusmandsbrug. Det er en lov, som giver mulighed for, hvor det i det enkelte tilfælde kan være praktisk, at foretage noget i den retning.

Det var også ganske betegnende, at det ærede medlem hr. Teichert benyttede en væsentlig del af sin tale til at snakke om kolonihaver, der jo almindeligvis i folkemunde næppe anses for at have ret meget med husmandsbrug at gøre. Vi anser det for overordentlig betydningsfuldt, at kolonihaver er omfattet af dette lovforslag. Jeg synes, vi kan få en god og produktiv tid til at gå med at snakke om noget i den retning. Jeg tror, det har betydning for fremtiden, og jeg er ganske enig med det ærede medlem i at lægge vægten på den sag; det er bare lidt akavet at diskutere den i forbindelse med udstykningsloven.

Når strukturændringen endnu har så vanskeligt ved at lade sig gennemføre i dansk landbrug, som tilfældet er, må jeg — uden at jeg behøver at brede mig i metervis om sagen ved denne lejlighed — slå fast, at det er nok, fordi målsætningen ikke er helt afklaret. Hvad målsætningen i dansk landbrug angår, er jeg ganske overbevist om, at den først og fremmest må tage sigte på en produktionsomlægning, som man, så vidt jeg kan se, ikke er nået så forfærdelig langt med, til trods for at der

[Morten Lange.]

er sket rationalisering inden for produktionen. Det er spørgsmålet om, hvad der skal dyrkes, som i langt højere grad må komme i højsædet, når vi skal diskutere omlægning af produktionen, og først når det spørgsmål er nogenlunde afklaret, kan vi tale mere fornuftigt om brugsstørrelser. Så længe vi ikke har en klar målsætning for, hvad landbruget skal producere i de næste 20-30 år, hænger debatten om brugsstørrelser ærlig talt noget i den blå luft.

Jeg synes, at det ærede medlem hr. Niels Eriksen havde mere fat i enden af tråden, når han talte om omdannelse til gartneri af en række husmandsbrug. Jeg er ikke i tvivl om, at det er en af de muligheder, der frembyder sig; det er et af de steder, hvor det forekommer mig at vi kan komme til noget, der minder om en strukturomlægning. Men hvis vi går den vej, kan det godt ske, at det ikke lige netop bliver de store herregårde, der skal omdannes til gartnerier. Det er meget muligt, at netop de forholdsvis små brug viser sig at have en passende arrondering til den slags.

Man kunne jo ikke vente andet af det ærede medlem hr. Niels Ravn, end at han kørte frem på en linje, som svarede til, hvad man kan vente fra det konservative folkeparti. Det var selvfølgelig nemmere, om dette land i løbet af den kommende tid blev udstykket i passende store gårde, og det høje ting har jo gennem årene gjort meget for at støtte noget sådant; det har kornlovene og meget andet hjulpet godt til med. Men endnu er det ikke gået så galt, og jeg tror ærlig talt, at der skal en meget klarere målsætning til med hensyn til, hvad der skal dyrkes, inden jeg vil være parat til at følge det ærede medlem hr. Niels Ravn, som siger, at vi skal have omdannet landet til nogle meget store kollektive bedrifter.

Det er formodentlig også sådan, at før vi overhovedet kan komme til en struktur-omlægning i landbruget, må vi have fat i rentepolitikken, som gør det muligt at gennemføre generationsskiftet på rimelig og betryggende måde.

Kort sagt: blandt de brikker, der skal stykkes på plads, før vi har en brugbar landbrugs politik her i landet, har den brik,

vi har at gøre med i dag, ikke ret meget med spillet at gøre. Men ikke desto mindre skal socialistisk folkeparti gerne tilsige villig udvalgsbehandling. Vi har ikke noget imod denne lovgivning; vi ser, at den er forholdsvis fleksibel, og så vidt jeg kan forstå, kan pengene skubbes over og bruges til de sammenlægninger, som landbokommissionen har åbnet mulighed for. Vi mener, at enkelte mindre problemer kan løses ved hjælp af denne lovgivning, og vi skal derfor gerne være med til en fordomsfri behandling af lovforslaget i udvalget.

Bækgaard: Som det fremgår af forhandlingerne fra de to foregående år, plejer jeg ikke at komme med lange indlæg, da jeg betragter denne lovgivning som forældet, overflødig og uheldig, idet den jo favoriserer en lille del af den ungdom, som årligt sætter bo. Af den grund havde jeg ventet, at den højtærede minister efterhånden selv var blevet klar over det og havde sparet os for flere lovforslag desangående. Men det er altså ikke tilfældet. Nu vel, så må man prøve andre veje for at råbe den højtærede minister op. Kan det hjælpe, kunne jeg jo udnytte min taletid her til det, men det synes jeg ville være synd, ikke mindst for den højtærede formand for folketinget, som jo til dels er tvangsindlagt til at overvære denne overflødige debat. Jeg vil altså sige til den højtærede minister, at denne lovgivning er et levn fra gamle dage, og jeg tror, den ret hurtigt vil gøre den højtærede minister til det samme, for man kan jo nu engang ikke fortsat gå imod udviklingen, mod en strukturændring.

Bortset fra at lovgivningen som sagt har favoriseret en lille del af en bestemt gruppe ungdom, har den måske engang — men det er mange år siden — været til en smule gavn, og jeg anerkender og respekterer fuldt ud det arbejde, som husmandsbruget har udført, og den islet, det har udgjort i dansk landbrug. Jeg vil dog gerne spørge, hvor indtægterne i disse brug stammer fra nu om dage. Jeg tror nemlig, at for manges vedkommende kommer over halvdelen af indtægterne fra arbejde i andre erhverv, gennem billige statslån m. m. Men er det retfærdigt over for de mange større brugs indehavere, som nødvendigvis må leve alene af landbruget, og er det en hjælp at oprette

[Bækgaard.]

brug, hvis ejere bagefter skal spørge både i øst og i vest, for ikke at sige hos jordlovsudvalget, såfremt de ønsker udvidelse eller indskrænkning?

Nej, lad os holde op med denne lovgivning og derimod, som jeg har sagt tidligere, gradvis ophæve forbuddet mod nedlæggelse af landbrugsejendomme, således at der mand og mand imellem frit kan disponeres med hensyn til udvidelse og nedlæggelse. I det mindste bør det være således, at den stedlige kommunalbestyrelse alene kan give disse tilladelser.

Ved første behandling af et lignende lovforslag sidste år sagde den højtærede minister godt nok noget om, at vi skulle have en lovgivning, som kunne være tilløkkende for landbruget, og jeg ved jo meget godt, at folk helst kun vil være på landet uden for arbejdstiden; men jeg kender mange, som har fortrudt, at de har modtaget statslån på bekostning af deres dispositionsfrihed.

I den skriftlige fremsættelse siger den højtærede minister, at det er vanskeligt at sige, hvor mange — eller hvor få — der vil benytte sig af denne lov næste år. Jeg vil gerne spørge, hvor mange der har benyttet sig af den i år.

Ja, jeg kunne jo ligesom de foregående ærede ordførere godt komme med nogle betragtninger over brugsstørrelser, ejerforhold, forrentning m. m.; men jeg har forstået, at der om ikke lang tid vil foreligge lovforslag desangående, så jeg skal slutte med at sige, at det foreliggende lovforslag ikke burde have været fremsat. Det er nemlig ikke alene et spørgsmål om penge, men tillige et spørgsmål om, at man muligvis herved gør det danske landbrug en bjørnetjeneste. Jeg håber, at den højtærede minister nu har forstået vor stilling.

Landbrugsministeren (Skytte): Jeg vil begynde med at sige til den sidste ærede taler, at jeg fuldt ud har forstået hans stilling i denne sag.

Til det ærede medlem hr. Teichert vil jeg sige, at der er et udvalg, der har drøftet, hvor stor en del af disse udgifter der burde være forbundet med vejanlæg m. v. ved oprettelse af kolonihaver.

Det ærede medlem hr. Niels Eriksen talte

om støtte til sammenlægninger og omlægninger. Må jeg om det sidste sige, at jeg har forstået, at det ærede medlem fandt, at det var et meget positivt bidrag, det, han kaldte omdannelse af husmandsbrug til gartnerier. Jeg vil gerne sige herom, at selv om det er en rigtig tanke og måske en stor tanke, så er det ikke en tanke, der faktisk kan resultere i, at vi omdanner husmandsbrug til gartnerier; det tror jeg gartnerne meget gerne vil have sig frabedt. Det er der sikkert ikke nogen som helst praktisk mulighed for.

Det ærede medlem hr. Niels Ravn var ude med en stærk kritik af statsens jordlovsudvalgs arbejde. Jeg tror, det er en kritik, der egner sig udmærket til nærmere gennemgang i det udvalg, der ned sættes; men jeg tror absolut ikke, den kan holde i den form, hvori den er fremsat her. Jeg har i så mange år været medlem af jordlovsudvalget og kender administrationen dér, og jeg ved, at denne tale om, at man ødelægger almindelige bøndergårde eller lemlæster dem, og hvad mere der kan siges, den er så kolossalt overdrevet. Jeg tør ikke sige, at det ikke sker, men jeg tør i hvert fald sige, at også udstykningen til tillægsjord giver bedre brug; begge parter, både den, der får jorden, og den, der afgiver jorden, får bedre brug — det gælder i hvert fald i mange tilfælde. Jeg vil imidlertid gerne over for den kritik, det ærede medlem har rejst, gå ind i en saglig undersøgelse i udvalget, men jeg tror som sagt ikke, det ærede medlems kritik kan holde, i hvert fald slet ikke i den form, hvori den er fremsat. Det ærede medlem ved i øvrigt nok, at de 5.000 ha, han taler om, i hvert fald ikke alt sammen er let tilgængelig landbrugsjord. Det ærede medlem taler om, at det har han forhåndskendskab til, men dette kan vi få klaret i udvalget: hvad det er for jord, hvor den ligger, og hvad hensigten med den er.

Hvad angår spørgsmålet om mere frihed med hensyn til hovedparcellens mindstestørrelse, vil jeg gerne sige, at det vil der være endnu mere brug for efter det forslag, det ærede medlems partifæller fremkom med i landbokommissionen. Jeg er for øvrigt delvis enig med det ærede medlem i, at det ikke kan hjælpe at forlange fuld frihed. Hvad angår tempoet for nedlæggelse, er der i hvert fald i dag frivillighed; det er

[Landbrugsministeren.]

frivillighed, der bestemmer tempoet. Det er muligt, der bliver tale om udvidelse; men tusinder af nedlæggelser får vi næppe. Så kan man selvfølgelig sige, at hvis det er forholdsvis få, der bliver tale om, bliver spørgsmålet, hvor stor en økonomisk støtte vi skal give dem. Jeg vil gerne drøfte det og også gerne være med til at yde min støtte, men det er et spørgsmål, om man kunstigt skal fremme en udvikling, som måske ellers ikke ville komme. Jeg kan godt tænke mig for min del at være med til det, men det rimer dårligt med det ærede medlems stilling til statsstøtte i almindelighed. Det spiller imidlertid ingen rolle; jeg skal ikke bebrejde det ærede medlem, at han på et enkelt område er på samme bane som vi andre.

Jeg har vist været inde på det væsentlige af det, der er fremført her. Jeg takker for tilslutningen og udtaler håbet om, at vi gennem udvalgsbehandlingen som sædvanlig må kunne nå frem til et resultat, om ikke med alles tilslutning, så dog med et stort flertal.

Niels Ravn: Jeg skal ikke provokere landbrugsministeren til en lang debat i dag; jeg kan høre, at røsten ikke er helt i orden. Jeg vil bare sige, at jeg ikke er enig i de betragtninger, den højtærede landbrugsminister kom med i relation til forkøbsretten. Man kan naturligvis have hver sin opfattelse. Efter min mening er de ejendomme, der her kan blive tale om, i praksis helt ned til 30 ha, i hvert fald ikke for store. Det troede jeg i og for sig vi var enige om. Vi ved, at denne forkøbsret hænger over hovedet på mange landmænd som en trussel, og nu mener vi altså, at der bør gives fri her. Denne forkøbsret må afskaffes også under henvisning til de store jordreserver, vi har.

Med hensyn til den økonomiske støtte til sammenlægningerne og mulighederne for at fremskaffe disse midler vil jeg gerne pege på, hvad jeg før har nævnt: den friere adgang til samdrift. Der er mange af de problemer, vi her diskuterer, som kan løses praktisk talt uden investeringer, i hvert fald med meget små investeringer. Man giver simpelt hen adgang til friere samdrift, og

så får man en mere hensigtsmæssig brugsstørrelse praktisk talt uden øgede investeringer.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Teichert: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 283, fremsættelsen i tidenden sp. 943).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Bladt: Jeg finder anledning til at takke den højtærede landbrugsminister, fordi lovforslaget om udlån til arbejderboliger på landet er blevet fremsat på et så tidligt tidspunkt. Vi har jo i de senere år grundet på forskellige omstændigheder været lidt sent på færde, således at lovforslaget først er blevet færdigbehandlet i februar-marts måned. Nu er der god mulighed for, at lovforslaget gennemføres, inden folketinget holder juleferie. For dem, der skal i gang med byggeriet, vil det altid være en fordel, at de kan få besked i god tid.

Der er intet nyt i det foreliggende lovforslag ud over de, man kan næsten sige traditionelle forhøjelser af de forskellige lånesatser samt en forhøjelse af selve beløbet, som staten stiller til rådighed for dette byggeri. Disse forhøjelser er en logisk følge af de stadig stigende byggeomkostninger.

Byggelånet foreslås forhøjet med 3.000 kr. fra 32.000 kr. til 35.000 kr., dog således at der ligesom hidtil i særlige tilfælde kan ydes op til 2.000 kr. mere. Jordkøbslånet forhøjes med 200 kr. til 2.200 kr., men således at det i særlige tilfælde kan gå op til 2.800 kr. Lånet til supplerende tekniske installationer foreslås forhøjet fra 2.500 kr. til